

A TNC-k új anyaországa: Kína

Artner Annamária

Néhány évtizede Kína a világpiac új, dinamikus szereplője, amely áruival mind több ágazatot és régiót hódít meg. Az áruexport mellé most felzárkózik tőkekivitele is, ami új dimenzióba fogja helyezni az ázsiai ország világ gazdasági szerepét.

Kínai statisztikák alapján 2006 végére meghaladta az ötezret azoknak a kínai vállalatoknak a száma, amelyek külföldön működtetik tőkéjüket. Ezek a cégek eddig közel tízezer vállalkozást alapítottak a világ 172 országában. Az előrejelzések szerint Kína 2012-re a világ ötödik legnagyobb külföldi beruházója lehet az USA, az Egyesült Királyság, Németország és Japán után. A kínai tőkeáramlás 2006-ban közel a 21,2 milliárd USD-vel volt egyenlő, amiből 31 százalékot tett ki az újberuházott profit. A teljes állományhoz (75 milliárd USD) képest a reinvestált profit aránya 37,2 százalék. A kivitt tőke 16,7 százaléka a pénzügyi szférát érintette. A tőkebeáramlás egyelőre még felülmúlja a kiáramlást, ám ez a többlet az utóbbi években csökkent, és egyes előrejelzések szerint Kína éves tőkekivitele 2010-re túl fogja szárnyalni tőkeimportját. A kínai tőkeexport-állomány legnagyobb része Ázsiára jut (64%), ezt követi Latin-Amerika (26%), majd jóval hátramaradva Afrika (4%). A fejlett országok együttes részaránya kevesebb, mint hat százalék. Ázsia súlya ugyanakkor csökkenő, ami a latin-amerikai befektetések felfutásának tudható be.

A kínai beruházások szerkezetileg igen diverzifikáltak: a pénzügyek, a szolgáltatások, a kereskedelem, a bányászat, a feldolgozóipar egyaránt jelentős. A pénzügyek nélkül számított szerkezetben azonban a lízing- és az üzleti szolgáltatások (a 2006-os állomány 25,9%-a), a kitermelőipar (23,9%) valamint a kis- és nagykereskedelem (17,3%) vezeti a sort. Tíz-tíz százalékkal részesedik még a feldolgozóipar, valamint a közlekedés, szállítás, raktározás. Fontos fejlemény, hogy újabban előtérbe kerültek a technológiai beruházások. Így például kínai tőke szerzett részesedést az IBM-ben (PC-üzletág, Lenovo, 2004), és kínai vállalat vásárolta meg a BMW-től 11 millió fontért a Rovert is.

Az EU Kínával szemben növekvő mértékű kereskedelmimérleg-hiányt kénytelen elkönyvelni, ami 2006-ban meghaladta a 162 milliárd dollárt, az EU25 teljes árukereskedelmi egyenlegének 75 százalékát. A működő tőke áramlását tekintve azonban – egyelőre – éppen fordított a helyzet: itt az egyenleg az EU számára mutat pozitívumot. Az EU a 80-as

évek közepe óta 22-szeresére növelte Kínában (nagy részt Hongkongban) történt tőkeberuházásainak értékét. Az EU 2005-ben 5,9 milliárd eurót fektetett be Kínában (Hongkong nélkül), fordítva viszont csak 0,4 milliárd euró működőtőke-beruházás született. Az EU részéről a fő beruházók Kínában az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország és Hollandia. 2005-ben visszaesés volt tapasztalható a Kínába irányuló európai beruházásokban, de ez a visszaesés Hongkongra koncentrált. Az Egyesült Királyság és Hollandia is jelentős tőkét vont ki Kínából (pontosabban Hongkongból), amely még így is megőrizte vezető szerepét a távol-keleti régióban mint az unió vállalatainak legkedveltebb telephelye. 2006-ban tovább csökkent az uniós tőke kínai jelenléte, s ekkor a csökkenés már a szárazföldi Kínát is érintette.

A kínai tőke európai behatolása ugyanakkor gyors ütemben halad előre. 2001 és 2004 között az EU-ba működő tőkét exportálók sorában Izland és Argentína után Kína mutatta a legnagyobb dinamizmust: a négy év alatt másfélszeresére nőtt az EU25-ökben lévő működő tőkéjének állománya, 2005–2006-ban pedig annyival nőtt, mint a megelőző három évben együtt. A kínai beruházások növekedése és az EU-ból érkező működő tőke csökkenése együtt a bilaterális működőtőke-forgalom (az EU számára pozitív) egyenlegének csökkenésére vezetett. A kínai beruházások néhány országra koncentrálnak (Egyesült Királyság, NSZK, Spanyolország, Dánia), a többi EU-tagországban nincs, vagy csak kisebb mennyiségben van jelen a kínai tőke – egyelőre.

Lévéen a kínai áruk ma már lényegében a világ bármely részére eljutnak, a kínai tőkeexport hajtóereje nem elsősorban a piacszerzés, hanem a külső erőforrásokhoz való hozzáférés biztosítása. Kína jövőbeli fejlődéséhez, mely várhatóan még hosszú évekig gyors és egyszersmind anyag- és energiaigényes lesz (az előrejelzések szerint 2010-re Kína válik a legnagyobb energiafelhasználóvá a világon), elengedhetetlenül szükségesek a nyersanyagok. Kína hiányt szenved nemcsak olajból, gázból, vasból, bauxitból, rézből, cinkből, de olyan agráralapanyagokból is, mint a szójabab, a gyapot vagy a pálmaolaj. Mind ezen túlmenően a kapacitásbővítés, a kutatás-fejlesztés, a fejlett technológiák megszerzése, a költségtagarékosság, a márkaéhség, a beruházási kedvezmények kihasználása, valamint az állami politika is ösztönzi a kínai működőtőke-kivitelét.

Kína fokozatosan liberalizálja tőkeexportját. A jelenlegi állapot öt lépcsőben alakult ki:

- 1) 1979–83: a kezdet, amit nevezhetünk a *kézi vezérlés időszakának*;
- 2) 1984–92: az első lépés a liberalizálás felé, egy *standardizált engedélyeztetési rendszer* keretében;
- 3) 1993–1998: visszafordulás, bár a kézi vezérlésnél magasabb szinten, „*formalizált állami szigor*”;
- 4) 1999–2002: *visszatérés a liberalizációs kurzushoz*;
- 5) 2002-től az erőteljesebb nyitás, a „*Go Global*” stratégia keretében.

Mindazonáltal ez a szabályozás még most is igen fragmentált és kidolgozatlan. A központi intézmény az Államtanács, de ezen kívül három további intézménynek van beleszólása a működőtőke-kivitelbe. Ezek a Nemzeti Fejlesztési és Reformbizottság, a Kereskedelmi Minisztérium és az Állami Devizaellenőrzési Hatóság. E három hivatal között hatásköri harc is dúl, ami egyelőre akadályozza, hogy a működőtőke-kivitel szabályozása letisztuljon.

A tőkeexportot tehát a kínai kormány sokáig szigorúan korlátozta, és bár még most is kontroll alatt tartja, egyúttal számottevően inspirálja is. Ennek oka, hogy az áruexport-offenzívának köszönhetően 1,2 billió (1200 milliárd) dollárnyi devizatartalék gyűlt össze, ami 2008 végére elérheti a kétbillió dollárt. Ez egyedülálló a világon, és ráadásul 70 százaléka amerikai dollárban áll.

A valutatartalékokból a kínai állam 2007 nyarán 205 milliárd dollárnyi tőkével saját beruházási alapot hozott létre, melyet a China Investment Corporation (CIC) nevű beruházási ügynökség kezel. Az ilyen alapokat a szakirodalom *sovereign wealth (state) fund* (független vagyon-/állami alap) néven ismeri. Ilyen alapok már a múlt század közepe óta léteznek, igaz, számuk csak az 1970-es évek olajár-robbanásai után nőtt meg. A kínai *sovereign state fund* jelenleg a hatodik legnagyobb (közel-keleti, szingapúri, norvég alapok előzik meg), de nem kizárt, hogy hamarosan az első lesz a világon.

A CIC a tőkét jórészt külföldi, ezen belül is nagy megtérülésű, valamint stratégiai fontosságú energetikai beruházásokba fogja forgatni, de az elképzelések szerint szociális programokat is finanszíroznak belőle belföldön. A fő irány azonban a világgazdasági pozícionyerés, illetve (s ebben is van szociális elem) az ország ellátásbiztonságának növelése lesz. Nagy félelemmel teli a várakozás a CIC-nal kapcsolatban, s ezeket a félelmeket nehéz alaptalannak ítélni. Bár kétségtelen tény, hogy a CIC létrehozása kényszer is volt, hasonlóképpen a tőkeexport liberalizálásához, a hatalmas kínai valutatartalékok parlagon hevertetése, valamint a kis kockázatú, de egyben keveset is fialó amerikai államkötvények birtoklása, amely az USA költségvetési hiányának kényszerfinanszírozását jelenti, és egyben felértékeli a kínai valutát (kedvezőtlenül hatva a kínai exportra), nem használ a kínai gazdaságnak. A CIC-et azért kellett létrehozni, mert az ország zárt pénzügyi rendszere miatt a központi banknak nincsen lehetősége külföldi érdekeltségek vásárlása, hogy kivédje a kínai valutára ható világpiacon folyó folyamatokat (az exportra nézve káros felértékelődést).

Magyarország Kína legnagyobb kereskedelmi partnere régiókban, és ez fordítva is így van. Hazánkban több ezer kínai vállalkozás működik; egyelőre többségében ruha- és cipőipari kisvállalatok, kereskedelmi egységek, éttermek. A Magyarországon lévő kínai beruházások összértéke 2005 közepén a magyar statisztikák (GKM) szerint és a pénzügyi szféra (a Bank of China) nélkül 120 millió USD-t tett ki, miközben a magyar működőtőke-állomány Kínában ennek fele (61 millió USD) volt.

A kínai statisztikák szerint 2006-ban a Magyarországon lévő kínai nem pénzügyi működő tőke állománya 53,65 millió USD-t ér el. Ez Kína számára jelentéktelen összeg (az összes kínai működőtőke-exportnak mindössze 0,3%-a), de az összes Európában lévő kínai állományban már jelentősebb részt (2,4%-ot) képvisel. Ráadásul hazánk számára már most is jelentős belső regionális hatásokkal jár. Például a Livan Biodegradable Product Co. Ltd. 18 millió eurós beruházással környezetkímélő élelmiszeripari csomagolóanyag-gyártó üzemet hoz létre három év alatt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ami 800 embernek ad majd munkát.

Magyarországot és Kínát már jelenleg is többféle megállapodás köti össze: gazdasági együttműködési egyezmény (2004), beruházási és kettős adóztatás elleni egyezmény, vámegyüttműködési és légiközlekedési megállapodás, jogsegély egyezmény, állat- és növényegészségügyi, tudományos és technológiai együttműködési, környezetvédelmi valamint turisztikai együttműködési megállapodás, hogy csak néhányat említsünk. Mindez jó alap a magyar–kínai gazdasági kapcsolatok, beleértve a tőkekapcsolatok intenzifikálásához, de nyilvánvalóan nem elég.

Magyarország három szempontból keltheti fel a kínai beruházók (beleértve a kínai államot) érdeklődését. Egyrészt agrártermékeivel, bár a Kínának kellő mennyiségben ilyenek előállítására hazánk már nem képes. Másrészt viszont Magyarország kínálhat egyes speciális, fejlett technológiákat, fejlesztéseket, újításokat, amik iránt a kínai gazdaság menedzserei – a velük rendszeres kapcsolatban lévő magyar szakemberek szerint is – rendkívül fogékonyak. Ezt a „tanulni vágyást” lehet kihasználni, támogatva a közös kutatási projekteket, akár a magánszférában indirekt eszközökkel, akár állami programok, tőkealapok bevonásával. Harmadrészt kölcsönösen előnyös lehet a logisztikai együttműködés, amelyben Magyarország játszhatná a kínai áruk és tőke regionális elosztóközpontjának, de legalábbis ugródeszkájának szerepét. Ennek egyik kézzelfogható jeleként néhány éve külön vámhivatal nyílt Budapesten az ázsiai, kínai áruk számára, a China Mart és az Asia Center logisztikai bázisára épülve.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról